

บทบาทของศาสนา ในการพัฒนาสังคม

บทความอภิปราย ณ หอประชุมคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
เสงี่ยม เตชเสนสกุล บันทึกและสรุป

(ต่อจากฉบับที่แล้ว)

คุณหญิงสุภาพ ขอเรียนเชิญคุณหมอตันมือเขียง
พูดเรื่องพุทธศาสนาฝ่ายมหายานค่ะ

นายแพทย์ตันมือเขียง ก่อนอื่นเราต้องเข้าใจว่าบทบาทของศาสนาในการพัฒนาสังคม มีความหมายว่ามนุษย์โดยธรรมชาติชอบสังคม ไม่มีใครชอบอยู่โดดเดี่ยว จึงมีคำกล่าวที่ว่าสังคมประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป ฉะนั้นสังคมคือการพบปะสังสรรค์ติดต่อกัน ส่วนบทบาทของศาสนาเราจะทำอะไรกัน ท่านที่มีความรู้ดีจะเป็นพลังในการพัฒนาสังคมได้ดี แต่มีใช้ว่าคนไม่มีความรู้พัฒนาสังคมไม่ได้ พัฒนาได้แต่ไม่เหมือนกับคนที่มีความรู้ วันนี้ผมจะพูดคนมีความรู้พัฒนาสังคมได้อย่างไร

ผมมีความคิดว่าศาสนาทุกศาสนามีความสำคัญเท่ากันทุก ศาสนาต้องร่วมกันพัฒนาสังคมในโลกนี้หากว่าไม่มีศาสนา มนุษย์จะไม่มีความสุขอย่างท่านอธิบศิมพรกล่าวไว้ เศรษฐกิจและลัทธิสังคมนิยมของมาร์คหันักไปในทางวัตถุ ถือว่าเศรษฐกิจสำคัญกว่าสิ่งอื่น ถ้าขาดเศรษฐกิจ

แล้วจะไม่มีความสุขความจริงมนุษย์เราความสุขไม่ได้อยู่ตัวต้อยอย่างเดียว ความสุขที่แท้จริงอยู่ที่จิตใจ ถ้าจิตใจดีใครอื่น ไม่สบาย ก็จะมีความสุขได้อย่างไร บางคนเป็นขอทานแต่ร้องเพลงอยู่ได้ตลอดปี แต่บางคนเป็นเศรษฐีต้องร้องไห้อยู่ทุกวัน

ศาสนาพุทธ มี 2 นิกาย คือ มหายาน และหินยาน หรือเถรวาท มหายานถือหลักกรรมเป็นสิ่งสำคัญ ต้องการให้นักศาสนามีจิตใจสูง มีความรู้ก็เป็นพระสงฆ์ ฉะนั้นท่านทั้งหลายที่เป็นพุทธบริษัทมีโอกาสทุกเมื่อ และสามารถพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น คือพระโพธิสัตว์นั้นตั้งใจช่วยผู้อื่น และตั้งใจทำงาน ความเป็นพระโพธิสัตว์ต้องมีจริยธรรมตนเองมี 10 ข้อ คือ (1) พระโพธิสัตว์ไม่ปรารถนาว่า ร่างกายจักไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ (2) พระโพธิสัตว์ครองชีพไม่ปรารถนาว่าจักไม่มีอันตราย (3) พระโพธิสัตว์ไม่ปรารถนาจักไม่มีอุปสรรคในการชำระจิตให้บริสุทธิ์ (4) พระโพธิสัตว์ไม่ปรารถนาว่า การปฏิบัติธรรมจักไม่มีมาร (5) พระโพธิสัตว์คิดจักทำงานนาน งานที่ท่านั้นไม่

ปรารถนาว่าจักสำเร็จผลเร็ว (6) พระโพธิสัตว์คบเพื่อน ไม่ปรารถนาจักต้องได้รับประโยชน์จากเพื่อน (7) พระโพธิสัตว์ไม่ปรารถนาว่าคนอื่นจักต้องตามใจตนเสมอไปทุกอย่าง (8) พระโพธิสัตว์ทำความดีแก่ผู้อื่น ไม่ปรารถนาสิ่งตอบแทน (9) พระโพธิสัตว์เห็นลาภไม่ปรารถนาว่าจักมีหุ้นส่วนด้วย (10) พระโพธิสัตว์ถูกใส่ร้ายป้ายสีติเตียนนินทาแล้ว ไม่ปรารถนาว่าจักโต้ตอบหรือฟ้องร้อง

ความเป็นผู้ตั้งตนเป็นพระโพธิสัตว์จะต้องมีจิตใจดังนี้ (1) พระโพธิสัตว์ต้องมีปณิธาน 4 (2) พระโพธิสัตว์ต้องมีคุณสมบัติ 4

ปณิธาน 4 คือ (1) เราจะช่วยโปรดสัตว์ทั้งหลายให้พ้นจากความทุกข์ให้หมดสิ้น (2) เราจะตัดกิเลสให้หมดสิ้น (3) พระกัมภีร์ 8,4000 พระธรรมจรรย์จะศึกษาให้จบสิ้น (4) พระสัมมาสัมโพธิญาณอันสูงสุด เราจะบรรลุให้จบได้

คุณสมบัติ 4 ก็มี เมตตา กรุณา มุติตา และอุเบกขา

เพราะฉะนั้นผู้ที่พัฒนาสังคมอย่างจริงจังควรจะต้องตั้งตนเป็นพระโพธิสัตว์ ในด้านสังคมเป็นเรื่องยุ่งยากมาก เพราะเหตุการณ์ทำให้สังคมมีปัญหามากมายหลายฝ่าย เช่น ทางการเมือง เศรษฐกิจ เรามีความหวังว่าคนที่ได้รับการศึกษาชั้นสูงมาตั้งกลุ่ม หรือสมาคม ถิ่นกว่าเหตุผลว่าจะแก้สังคมอย่างไร ตอนนั้นผมจะขอเล่าให้ฟัง คือ ในประเทศจีนนั้น มหายานเขามีห้องพิเศษ จัดไว้ให้ผู้ปฏิบัติธรรม ปฏิบัติกรรมฐานทางจิต ในห้องนั้นให้ผู้ฝึกมีอย่างมา 3-4

คน หรือเพียงคนเดียวต่อ 1 ห้องก็เป็นกรณีกันหนึ่งมีชาย 4 คน เป็นเพื่อนกัน เขาถือว่าเป็นนักปฏิบัติธรรมชั้นสูง โดยตกลงกันก่อนว่าอย่าออกเสียงเมื่ออยู่ในห้อง ถ้าใครออกเสียงถือว่ามีความผิดทั้ง 4 คน ก็นั่งไปจนถึงเที่ยงคืน สมัยโบราณไม่มีไฟฟ้า ใช้ตะเกียง เมื่อน้ำมันในตะเกียงใกล้จะหมดเพื่อนคนที่หนึ่งก็ตะโกนว่าให้เอาน้ำมันมาเติม เพื่อนคนที่สองบอกว่าอย่าออกเสียง ออกเสียงทำไม คนที่สามก็บอกว่าเขาออกเสียงก็ช่างเขา เราอย่าออกเสียงก็แล้วกัน คนสุดท้ายก็บอกว่า 100 ปี ผมคนเดียวเท่านั้นที่ไม่ออกเสียง นี่แหละครบปฏิกุณชน

คุณหญิงสุภาพ ขอเชิญคุณพินัยพุทธถึงศาสนาพุทธ
ค่ะ

นายพินัย ในเรื่องพัฒนาสังคมนั้น ขอฝากให้นักศึกษาได้คิดว่าพุทธศาสนานั้นเรามีการปฏิบัติธรรมเพื่อโลกธรรม หลักพุทธศาสนามุ่งทำความดี ไม่ทำความชั่ว และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ หลักทั้ง ๔ นี้ ทุกคนปฏิบัติได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ ถ้าทุกคนปฏิบัติได้จะพบกับบรมสุข คือ มีความสุขอย่างที่ไม่สามารถอธิบายได้ การปฏิบัติครั้งนี้เพื่อมุ่งไปสู่ความหลุดพ้นจากโลก หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า โลกุตระธรรม หรือ โลกุตระสุข และโลกุตระธรรมนั้น เราจะบรรลุได้ในปัจจุบันไม่ต้องรอชาติหน้า

การศึกษาปัจจุบันเพื่อมุ่งสู่ความจริง ไม่เป็นการฝึกด้านนักศึกษาลองปฏิบัติตามที่ผมกล่าว เพื่อมุ่งสู่โลกุตระสุข ซึ่งเป็ความสุขเหนือโลก

โลกตรัสด้วยความสงบอย่างไร ไม่มีใครอธิบาย
ได้ ผู้ปฏิบัติเท่านั้นจะตอบได้ เช่นเดียวกับการ
อาบน้ำ ผู้อาบเท่านั้นจึงจะรู้ว่าเย็น การปฏิบัติ
นั้นพระพุทธเจ้าก็ไม่ได้บังคับ โดยเฉพาะพวกเรา
ซึ่งอยู่ในสังคม ซึ่งเป็นแหล่งที่ทุกศาสนามีความ
สามัคคีกันดี กล่าวได้ว่าไม่มีที่ใดในโลก ที่ศาสนิกชน
ที่มีความสมัครสมานกันเหมือนประเทศไทย

สำหรับชาวไทยมีลักษณะสำคัญคือความใจกว้าง
เช่นมีเรื่องเล่าว่า ถ้าคนภาคใดอยู่คนเดียว สามารถ
รับประทานน้ำบูดูอย่างเดียวก็น่าแปลกใจว่ามี
เพื่อนฝูง จะคงเลี้ยงดูเพื่อนเป็นพิเศษ นี่คือเอก
ลักษณะของศาสนิกชนภาคใต้ ซึ่งมีความเมตตาเป็น
พื้นฐานของการพัฒนาสังคมได้สำเร็จ ลักษณะอีก
อย่างหนึ่ง ไม่เชื่อใครง่าย รู้จักไตร่ตรองหาเหตุผล
ก่อนแล้วจึงเชื่อ นี่เป็นลักษณะของปัญญาชน

ถ้าเรามาพิจารณาเรื่องการปฏิบัติ ให้บรรลุถึง
โลกตรัสเช่นนั้น ทำอย่างไรก็ไม่มีพิธีรีตอง ไม่มีข้อห้าม
ไม่มีกาลเวลา ทางศาสนาเรียกว่า อกาลิก คือไม่มี
กาลใดๆ จะกำหนดไว้ อาจทำแล้วสำเร็จทันที หรือ
สำเร็จช้าก็ได้ การปฏิบัติต่างๆ ก็ การทำสมาธิ
ทำจิตใจให้สงบ ไม่ยึดถึงสิ่งอุปมงคล ก็จะบรรลุบรม
สุขปัจจุบันได้ นี่แหละคืออัครจริยของพุทธศาสนา
ขอให้ท่านนำไปปฏิบัติก็จะพบเพชรเม็ดงามที่ประดับตัว
ท่านเองตลอดกาลนาน

คุณหญิงสุภาพ ขอเชิญคุณทวีพูดถึงด้านศาสนา
อิสลามค่ะ

นายทวี ในฐานะที่ผมเป็นมุสลิมคนหนึ่ง มีความตั้งใจ
ที่มีแผ่นดินไทยอุดมสมบูรณ์ และเป็นแผ่นดินที่เต็มไปด้วย
ไปด้วยบารมีของผู้ปกครองรักษา สำหรับศาสนาอิสลาม
ถ้าพูดสั้นๆ ก็คือรูปคำสอนที่เป็นอมตะว่า อิสลาม
นั้นเป็นของพระเจ้าเป็นเจ้า พระผู้เป็นเจ้าสอนว่า
ทุกสิ่งทุกอย่างพระองค์ทรงสร้างเพื่อเรา ไม่ใช่
เราลดตัวเอง ไปเป็นทาสของธรรมชาติรอบๆ ตัว
เรา ฉะนั้นมุสลิมมีเงินก็ต้องใช้เงิน มิใช่ให้เงิน
มาใช้มุสลิม ถ้ามีสมบัติ สมบัตินั้นควรจะอำนวยความสะดวก
ความสุขให้กับเรา

สิ่งเหล่านั้นแหละ อิสลามสอนให้เรารู้จักจักรวาลตน
รู้จักมองโลกอย่างถ่องแท้ ศาสนาอิสลามไม่ได้เอา
สิ่งที่ขัดกับธรรมชาติ หรือขัดกับความเป็นอยู่ของ
มนุษย์มาสั่งสอน

ใครจะซัดเซียมเรื่องการถือศีลอด ซึ่งดูภายนอก
คล้ายกับทรมานกาย ถ้าจะมองในด้านธรรมะ เป็น
การฝึกให้จิตใจมีพลัง นอกจากนั้นยังเป็นการช่วยสังคม
ด้วย คือ ในช่วงเข้าถึงค่ำ เราคอ่อมไปรับประทาน
อาหารเวลากลางคืนอย่างเดียว ซึ่งเป็นการประหยัด
และช่วยให้ผู้อื่นได้ และเป็นกาารเพิ่มผลผลิต นี่เป็น
ผลดีทางเศรษฐกิจ

อิสลามสอนไว้ว่าห้ามดูหมิ่นดูแคลนเหยียดหยาม
ศาสนิกชนอื่น บทบัญญัติในพระคัมภีร์กุรอาน มี
ความว่า “ท่านทั้งหลายที่เ็นมุสลิมอย่าได้ไป
ประมาท หรือไปบริภาษผู้เลื่อมใสศาสนาอื่น จะ
เป็นเหตุให้เขามาดูหมิ่นดูแคลนพระอัลลาห์” คือ
หมายความว่า ถ้าใครไปด่าทอหรือบริภาษศาสนาอื่น

คนที่เลื่อมใสในศาสนาอื่นก็จะต่ำกลับมากอีก ผู้ที่เป็น
ต้นเหตุนั้นแหละจะเป็นผู้ได้รับบาป มีนิทานอยู่เรื่อง
หนึ่งเล่าว่ามีคน 2 คน เป็นฝรั่งและจีน ต่างพูดหยอก
ล้อกันมาตลอดเวลา บิคาทั้ง 2 คนหายไปนานแล้ว วัน
ดีคืนดี เพื่อนที่เป็นจีนก็นำอาหารไปวางไว้ที่สุสานพ่อ
ของเขา ฝ่ายฝรั่งก็นำดอกไม้ไปวางไว้หลุมฝังศพ
ฝ่ายฝรั่งก็ล้อว่า เมื่อไหร่พ่อของดิฉันจะลุกขึ้นมากินไก่
จีนก็เลยย้อนถามว่า ดอกไม้ที่วางไว้ทำไมกัน ฝรั่ง
ตอบว่า พ่อของผมจะขึ้นมาดมดอกไม้ก็ต่อเมื่อพ่อของ
คุณขึ้นมากินไก่

นี่แสดงว่าการไปวุ่นวายเรื่องของคนและกันไม่
เป็นการถูกต้อง ถ้าปฏิบัติได้เราก็อยู่ร่วมกันอย่าง
สันติสุข โดยเฉพาะในภาคใต้ เราเคร่งครัดใน
ศาสนาเป็นอย่างยิ่ง สังเกตได้ง่ายจากพวกเมืองหลวง
ที่ร่ำรวยมักชอบเมื่อยอาบน้ำไม่เป็น ต้องหากนอาบ
น้ำให้ แต่ภาคใต้เราถ้าใครมาดำเนินกิจการนี้ก็จะ
เลิกล้มไป จะเห็นได้ง่ายว่าผู้ที่เคร่งครัดศาสนาจะห่าง
ไกลจากอบายมุขอย่างยิ่ง ทางศาสนาอิสลามถือว่า
สิ่งอะไรดี พระผู้เป็นเจ้าเป็นผู้กำหนด ไม่ใช่สังคม
เป็นผู้กำหนด ดังนั้นเรามีหลักเกณฑ์ว่าสิ่งใดพระผู้
เป็นเจ้าส่งเสริมว่าดีนั้นแหละถือว่าสิ่งที่ดีถูกทาง สิ่งใด
ไม่ดีนั้นแหละเป็นสิ่งที่ผิดทาง

ธรรมะจะครองความดีตลอดไป จะไม่ลำสมัยหรือ
ลึกลับเหมือนเสื้อผ้าอาภรณ์ เหมือนนบทกลอนที่ว่า

“งามภูษาอาภรณ์เครื่องประดับ
ย่อมแปรกับความงามตามสมัย
แต่งามตรงที่คงลึกกว่างามใด
คืองามใจใฝ่ธรรมประจำจริง”

ดังนั้นถ้าจิตใจใฝ่ธรรมก็จะถ่ายทอดออกมาทางด้าน
ปฏิบัติหลักจิตวิทยาอย่างหนึ่งของอิสลาม ที่อยากเน้น
คือ คนเราในปัจจุบันนี้มีชั้นมีตม มีสูงมีตม คนเรา
ถ้ามีทรัพย์สินสมบัติแล้วกลับหมกหม้อทักว เราเรียกคน
นั้นว่าล้มละลาย แต่หลักธรรมของศาสนาอิสลามนั้น
ไม่เรียกคนเช่นนั้นว่าล้มละลาย คนล้มละลายนั่นคือ
บุคคลที่มีความชั่วมากกว่าความดี ผลออกมาก็คือลบ
ก็จะล้มละลายจริง ดังนั้นจึงใคร่ให้ทุกคนมีความ
มั่นคงในศานา เพื่อจะได้เป็นคนดีที่ประเสริฐ.

คุณหญิงสุภาพ ดิฉันในนามของสภาสังคมสง-
เคราะห์แห่งประเทศไทย ขอขอบคุณ ผู้อภิปราย
และผู้ฟังทุกท่าน ที่ให้ความสนใจเกี่ยวกับบทบาท
ของศาสนาในการพัฒนาสังคม สวัสดิ์ดีค่ะ □

